

OPETTAJAN OPAS

Kamerakynän pedagogiikka

videokamera oppimisen välineenä

Kuvaaminen on pohjimmiltaan hyvin yksinkertaista: otetaan kamera ja näytetään sillä asioita. Koulussa kamerakynällä voi tehdä mitä vain: tutkia, tarkkailla, tallentaa, toistaa, sanoa, kirjoittaa ja koostaa. Käytännössä se voi tarkoittaa esimerkiksi lähiympäristön tutkimista. Mitä eläimiä tai eläinten jälkiä löydämme lähimetsästä? Kuvataan ne! Miltä kotiseutumme näyttää 50 vuoden päästä? Kuvitellaan ja kuvataan se!

Sisällysluettelo

Johdanto: Oppimisen kohteesta oppimisen välineeksi	3
Kamerakynän lyhyt historia	5
Mitä elokuva on?	5
Kamerakynä oppimisen välineenä	6
Kamerakynän oppimiskäsitys	7
Aktiivinen oppiminen	7
Yhteistoiminnallinen oppiminen	7
Opettajan rooli	8
Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen ja monilukutaito	8
Mitä kamerakynällä voi tehdä?	9
Toiminnalliset tavoitteet	10
Kuvaamisen taito	12
Videoiden näyttäminen ja katsominen	12
Esimerkkitehtäviä ja kuvausharjoituksia	14
Lähteet ja linkit	21
Jälkisanat	22

Teksti ja kuvat Ismo Kiesiläinen 2006–2015

Piirrokset Jessica Koivistoinen

ISBN 978-952-331-005-6 (nid.)

ISBN 978-952-331-006-3 (PDF)

Johdanto

Oppimisen kohteesta oppimisen välineeksi

Tämän päivän audiovisuaalisessa kulttuurissa videokamera on uusi kynä. Hollywoodin elokuvantekijät kirjoittavat sillä suuria tarinoita ja uutistoimittajat kertovat kuvilla sodista, talouskriiseistä ja urheiluvoitoista. Nuoret esittelevät verkossa harrastuksiaan, taitojaan ja ajatuksiaan. Joistain videokamera tekee maailmankuuluja julkkiksi. Melkein jokaisella oppilaalla on taskussaan kännykkäkamera, jolla kuvataan vapaa-ajalla ja välillä koulussakin. Kaikkia näitä ilmiöitä yhdistää sama väline, jonka Lumièren veljekset patentoivat Ranskassa 120 vuotta sitten: elokuva.

Elävän kuvan kyllästävässä maailmassa elokuvakasvatusta on kuitenkin ollut vaikeaa sovittaa luontevaksi osaksi koulutyötä. Elokuvien katsominen on jäänyt luokkahuoneissa usein viihteen asemaan. Elokuvien tekeminen oppilaiden kanssa on osoittautunut tekniseksi, työlääksi ja pitkäksi matkaksi, joka on vienyt enemmän resursseja kuin se on palvellut opetussuunnitelman tavoitteita. Elokuvateollisuuden traditiota seuranneet menetelmät ovat unohtaneet, mitä elokuva pohjimmiltaan on: näppärä kone todellisuuden tutkimiseen ja jäsentämiseen. Sellaisena se on kuin tehty kouluun.

Tämä opas esittelee *kamerakynän pedagogiikan*, menetelmän käyttää videokameraa kynän kaltaisena monipuolisena ja helppona oppimisen välineenä. Luvassa ei ole teknisiä vinkkejä vaan yksinkertaisia työkaluja ja ideoita, jotka auttavat soveltamaan videokuvausta eri oppiaineisiin. Onhan kuvaaminenkin pohjimmiltaan hyvin yksinkertaista: otetaan kamera ja näytetään sillä asioita!

Biologian tunnilla lähdetään kuvaamaan eläimiä ja eläinten jälkiä lähimetsään. Historiaa opitaan kuvittelemalla ja kuvittamalla lähiympäristön muutoksia. Koulun asioihin vaikutetaan kuvaamalla videomieliäkirjoituksia! Videoita ei tarvitse erikseen editoida, vaan ne voidaan katsoa heti - yhdessä koko luokan, pienryhmän tai työparin kanssa. Kameran käyttö ei vaadi medianomin osaamista, vaan opettaja voi keskittyä pedagogiseen tehtäväänsä. Oppilaille vapaa-ajalta tuttu väline on motivoiva työkalu, joka tekee oppimisesta hauskaa.

Tieto- ja viestintäteknikan opetuskäyttö ei ole ollut Suomen vahvuuksia kansainvälisessä vertailussa. Laitteita on ollut kouluissa enemmän kuin mielekkäitä pedagogisia menetelmiä niiden käyttämiseen. Kamerakynän pedagogiikka vastaa hyvin uuden opetussuunnitelman asettamiin haasteisiin. Se mahdollistaa tieto- ja viestintäteknikan käyttämisen eri oppiaineissa tavalla, joka edistää oppimista ja samalla kehittää monilukutaidon valmiuksia: tiedon hankkimista, yhdistämistä, esittämistä ja arvioimista eri muodoissa erilaisten välineiden avulla. Näin elokuva muuttuu oppimisen kohteesta sen välineeksi ja alkaa palvella muuta koulutyötä.

Kamerakynän lyhyt historia

Ajatus *kamerakynästä*, jolla tavallisen kynän tavoin ilmaistaan ajatuksia ja jäsennetään todellisuutta, kumpuaa jo elokuvan varhaisesta historiasta 1900-luvulta. Kun elokuva sekä teknisenä välineenä että uutena taiteenlajina oli syntynyt, alkoivat elokuvantekijät ja -teoreetikot pohtia sen ominta luonnetta. Tarinankerronta ja dramaturgia on lainaa teatterin perinteestä, mutta mitä itse *elokuva* on? Mistä elokuvaamisessa on kysymys?

Lumièren veljekset kutsuivat keksintöään *kinematografiksi*, liikkeenkirjoittimeksi. Neuvostoliittolainen Dziga Vertov kehitti teorian elokuvasilmästä (*kinoglaz*), joka ihmisen ruumiista riippumattomana koneena voi liikkua ajassa ja tilassa yhdistellen näkemäänsä. Ranskalaiset Robert Bresson ja Jean Epstein veivät ajatusta pidemmälle: heille elokuvakamera on kone, jolla on epäinhimillinen äly. Koska kameran äly ei tulkitse näkemäänsä, se mahdollistaa asioiden irrottamisen alkuperäisestä yhteydestään. Näin elokuvakamera pystyy näkemään todellisuuden puhtaammin kuin ihmisen silmä. Bresson kritisoikin perinteistä näytelmäelokuvaa laiskasta todellisuuden jäljentämisestä, kun elokuvakameralla olisi kyky purkaa maailma fragmenteiksi ja rakentaa se luovasti uudestaan.

Vuonna 1948 elokuvantekijä-teoreetikko Alexandre Astruc kutsui elokuvakameraa ensimmäistä kertaa kamerakynäksi, jolla on oma kielensä, jolla voi yleisön viihdyttämisen sijaan käsitellä mitä tahansa asioita taiteista tieteisiin. Tällä uudella kynällä elokuvantekijä voi kirjoittaa niin kuin kirjailija omalla kynällään, Astruc luonnehti.

Astrucin visiosta nimensä saanut kamerakynän pedagogiikka tuo kameran kouluun aktiivisen oppimisen välineeksi. Kamerakynä-ajattelussa elokuvan omimmat, konstruktiviset ominaisuudet edistävät oppimista ja mahdollistavat asioita, joita muilla välineillä ei voisi tehdä.

Mitä elokuva on?

Suomen kielessä *elokuva* on polyseeminen sana, jolla on kolme hieman erilaista merkitystä.

elokuvan kolme merkitystä

elokuva ↔ kirjallisuus

elokuva ↔ kirja

elokuva ↔ kieli

1. Yhtäältä *elokuva* on kulttuurin laji, taidemuoto, jolla on oma historiansa ja perinteensä. Tällaisena ilmiönä sitä voi verrata esimerkiksi *kirjallisuuteen* ja *teatteriin*.

2. Toisaalta *elokuvalla* tarkoitetaan yksittäisiä teoksia, joita ensin käytiin katsomassa elokuvateattereissa tai muissa julkisissa näytöksissä. Nykyään elokuva voi tarkoittaa myös yhtä DVD- tai Blu-ray-levyä tai Netflixistä striimattua pitkää bittijonoa. Elokuvia ovat yhtäläillä myös lyhyt- ja dokumenttielokuvat. Elokuvahistorian ensimmäiset elokuvat olivat yleensä näitä molempia: Lumièren veljesten vuonna 1895 kuvaama *Juna saapuu asemalle* esittää nimensä mukaisen tositapahtuman – alle minuutissa.

Vastaava ilmiö kirjallisuudessa on *kirja* ja teatterissa *näytelmä*.

3. Kolmanneksi *elokuva* tarkoittaa elokuvaa ilmaisun välineenä tai elokuvateosten materiaalina. Elokuvateoria pohtii, mitä tämä materiaali pohjimmiltaan on. Joidenkin mielestä elokuvalla on oma kielensä ja kielioppinsa, toiset suhtautuvat ajatukseen kriittisesti. Robert Bressonin mukaan elokuva koostuu todellisuuden palasista, fragmenteista. Ohjaaja Andrei Tarkovski ajatteli runollisemmin elokuvan olevan ajan veistämistä. John Cassavetesin näkökulma oli maanläheinen: ”Elokuvan tekeminen on helppoa. Otat vain kameran ja näytät sillä asioita.”

Kun elokuvaa verrataan kirjoihin, on vastaava väline ja materiaali *kieli*. Siitä kirjat koostuvat. Youtubeen ladattu hassutteluvideo ei välttämättä ole elokuvateos, mutta se on väistämättä *elokuvaa*. Siten sen voi myös ajatella olevan osa elokuvakulttuuria.

Videokamera on kinematografi

Videokamera on arkikielessä korvannut elokuvakameran, joka puolestaan korvasi aikoinaan Lumièren veljesten käyttämän sanan kinematografi. Kamerakynällä tarkoitetaan elokuvan käyttämistä monipuolisena ilmaisun, viestinnän ja havainnoinnin välineenä. Näitä termejä käytetään tässä oppaassa rinnakkain.

Kamerakynä-työskentelyssä tekniikalla on vain vähän merkitystä: Oli kyse sitten välineestä, teoksista tai kulttuurista, aivan tavallinen kamerakännykkä tai täppäri on kelpo kinematografi. Sillä voi poimia todellisuuden palasia, veistää aikaa ja näyttää muille, mitä itse on nähnyt.

Kamerakynä oppimisen välineenä

Elokuvakasvatuksen perinteeseen on kuulunut pitkäkestoisia ja monimutkaisia menetelmiä, jotka ovat vaatineet monenlaisia laitteita ja taitoja niiden käyttöön. Kamerakynän pedagogiikassa pyritään päinvastaiseen: Kuvaustehtävät voivat olla yhtä nopeita kuin koulussa tehtävät työt aiemminkin ja niiden toteuttamiseen tarvitaan vain yksi laite – videokamera. Videokameraksi kelpaa mikä tahansa laite, jolla voi tallentaa havaintonsa ja näyttää sen muille.

Videot ovat valmiita katsottavaksi heti kuvaamisen jälkeen, eikä aikaavievintä vaihetta, editointia, tarvita ollenkaan. Videot voidaan katsoa yhdessä joko koko luokan kanssa tai monissa tapauksissa suoraan täppäriin ruudulta pienryhmän kesken. Joskus videon näyttäminen työpäriille riittää. Videot voidaan myös ladata katsottavaksi verkkoon.

Elokuvakasvatusten menetelmien monimutkaisuus on ollut seurausta takertumisesta näytelmäelokuvan muotoon. Kun elokuvan tekemiseen tarvitaan tarina, näyttelijät, lavastus ja puvustus, ovat kädet ja kalenteri pian täynnä. Suurin osa huomiosta menee elokuvan tekemisen eri aspekteihin sen sijaan, että se kohdistuisi opiskeltavaan aiheeseen.

Kamerakynän pedagogiikassa elokuva on ennen kaikkea konstruktivinen väline todellisuuden havainnointiin, purkamiseen ja uudelleenrakentamiseen. **Kamerakynällä voi tehdä mitä vain: tutkia, tarkkailla, tallentaa, toistaa, sanoa, kirjoittaa ja koostaa.** Käytännössä se voi tarkoittaa esimerkiksi lähiympäristön tutkimista. Mitä eläimiä tai niiden jälkiä löydämme lähimetsästä? Kuvataan ne! Miltä kotiseutumme näyttää 50 vuoden päästä? Kuvitellaan ja kuvataan se! Joskus mielekäs kuvaustehtävä voi hyvin koostua vain yhdestä otoksesta, jossa ei ole yhtään näyttelijää. Se on kuvattu ja katsottu yhden oppitunnin aikana. Huomion keskipisteenä on koko ajan ollut tarkkaan valittu aihe.

Kuvaustehtäviä ei pidä ajatella yksittäisinä, irrallisina projekteina, vaan ne voi liittää osaksi muuta opiskelua. Ennen kuvaamista videon aihetta lähestytään keskustelemalla, lukemalla, kirjoittamalla tai piirtämällä. Kuvaaminen voi olla pieni tehtävä luokkaretkellä ja leirikoulussa.

Kaikenlaisten videoiden kuvaamisessa ja etenkin niiden katsomisessa on aina vaarana, että itseilmaisuus varastaa huomion oppimiselta. Siksi kamerakynän pedagogiikassa olennainen ohjaustyökalu on huomion ohjaaminen neljään *toiminnalliseen tavoitteeseen*. Niistä lisää sivulla 9.

Kamerakynän oppimiskäsitys

Kamerakynä-työskentelyssä keskiössä on aina oppiaine tai -aihe, ei kuvaaminen itsessään. Se voi olla luonnontietoa, historiaa, äidinkieltä tai matematiikkaa – kaikkea mitä opetussuunnitelma edellyttää.

Samalla opetuksessa opitaan hallitsemaan yhtä mediakulttuurin keskeisintä välinettä, videokameraa. Kyse ei ole tekniikasta vaan tekemisestä: itsensä ja maailman ilmaisemisesta elokuvan avulla. **Tarkoitus ei ole, että oppilas oppii käyttämään kameraa yleensä, vaan että hän oppii käyttämään sitä johonkin.** Kamerakynän pedagogiikassa media- tai elokuvakasvatusta ei ole opetuksen aihe, vaan se toteutuu tehtävien taustalla.

Aktiivinen oppiminen

Kamerakynä-työskentely perustuu konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen: Oppiminen on aktiivista toimintaa, jossa oppilas itse rakentaa oman tietonsa. Maailman havainnointi videokameralla hyödyntää ja ruokkii oppilaan luontaista uteliaisuutta. Kamera on lapsille ja nuorille tuttu väline, jonka kanssa työskentely on motivoivaa ja hauskaa. Vapaa-ajallakin sitä käytetään omien ajatusten ilmaisemiseen, maailman jäsentämiseen, opettamiseen ja uuden oppimiseen. Koulussa näitä taitoja voi hyödyntää ja oppia lisää.

Esittelen oppaan lopussa esimerkkitehtäviä. Niissä videokuvaaminen on ongelmakeskeistä ja tavoitteellista. Tehtävien työprosessi on monivaiheinen: samaa aihetta lähestytään monesta eri näkökulmasta. Tehtävissä videokamera pakottaa pois kirjatiedon ja hakukoneen ääreltä ulos todellisuuteen ja parhaimmillaan rakentaa näiden ulottuvuuksien välille uusia yhteyksiä.

Yhteistoiminnallinen oppiminen

Media on luonteeltaan ihmisten välistä toimintaa, vuorovaikutusta. Siksi kamerakynän pedagogiikassa yhteistoiminnallisella oppimisella on erityinen rooli.

Kuvaustehtävissä luokka voidaan järjestää niin, että oppilaat toimivat toisistaan riippumattomissa pareissa tai pienryhmissä. Kuvaamisen ympärille syntyy luontevasti erilaisia tehtäviä ja rooleja, joita voidaan ryhmän sisällä vaihdella. Jokaiselle ei tarvita omaa kameraa, koska yhdessä tekemällä opitaan enemmän.

Tehtävien suorittaminen mahdollistaa samanaikaisen vuorovaikutuksen ja yhtäläisen osallistumisen – jokainen oppilas voi olla aktiivinen tehtävää suorittaessaan. Esimerkiksi: yksi kuvaa, yksi selostaa kameralle, yksi havainnoi ja yksi johtaa ryhmää. Kaikki neuvottelevat keskenään. Ryhmän jäsenet ovat toisistaan riippuvaisia, koska lopputulos on yhteinen.

Ristiriidoista

Kamerakynän kanssa työskentelevissä ryhmissä syntyy toisinaan ristiriitoja. Niiden taustalla on usein sekä asiallisia erimielisyyksiä että ryhmädynaamisia valtakysymyksiä. Oppilaiden voimakas motivaatio osallistua yhteiseen työhön nostaa tunteet pintaan. Tällaiset ristiriidat eivät ole vaarallisia, vaan ne päinvastoin palvelevat sekä opetusta että kasvatusta.

Mitä enemmän osallistujat välittävät yhteisistä tavoitteistaan, kuten kuvaustehtävissä usein käy, sitä useammin he ovat eri mieltä ja sitä kiivaampia heidän väittelynsä voivat olla. Oppilaiden halusta olla oikeassa johtuvat älylliset ristiriidat on siis nähtävä paitsi väistämättöminä myös toivottavina.

Ryhmätyössä erimielisyydet eivät nimittäin ratkea toisen voittamiseen vaan vasta yhteisten tavoitteiden toteutumiseen. Se lisää oppilaiden motivaatiota ratkaista tehtävänannon asettama ongelma, ja opettaa samalla ristiriitatilanteiden hallintaa. Ristiriitojen puuttuminen voi olla jopa merkki välinpitämättömyydestä.

Opettajan rooli

Työskentelyn tavoitteena voidaan pitää sitä, ettei opettajan rooli muuttuisi radikaalisti vain sen takia, että luokkaan tuodaan mediaväline. Kameraa voidaan käyttää kuten mitä tahansa muutakin oppimisen työkalua, vaikkapa kynää. Enemmän opettajan rooliin voi vaikuttaa esimerkiksi yhteistoiminnallisuuden lisääntyminen.

Kuvaaminen voidaan aloittaa, vaikka opettaja ei kokisikaan tietävänsä mitään videokameran tekniikasta tai elokuvailmaisun teoriasta. Jos koulussa tai oppilailla on sopivia laitteita, niitä voidaan tutkia yhdessä. Oppilaat, jotka ovat kuvanneet jo aiemmin, voivat opastaa sekä opettajaa että muita oppilaita. Yksinkertaisin mahdollinen tapa käyttää kameraa on usein paras ja monimutkaisempia opitaan kokeilemalla. Opettajan ei tarvitse opettaa kuvaamisen teknisiä ja esteettisiä taitoja. Nekin opitaan matkan varrella. Opettaja on pedagogi, ei medianomi.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen ja monilukutaito

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) on määritelty tavoitteet uusille laaja-alaisen osaamisen alueille. Kaksi niistä, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen ja monilukutaito, liittyvät läheisesti kamerakynä-työskentelyyn.

Kamerakynä sopii tieto- ja viestintäteknologian välineeksi aktiiviseen, tutkivaan ja luovaan oppimiseen. Se on luonteeltaan konstruktivinen tiedon keräämisen ja rakentamisen väline. Kuvaamalla oppilas voi vuorovaikuttaa fyysisen ja sosiaalisen ympäristön kanssa sekä tuoda näkyväksi omia ajatuksiaan.

Monilukutaidon välineenä kamerakynä opettaa tulkitsemaan, luomaan ja käyttämään kuvallisia viestejä. Taito auttaa hahmottamaan ympäröivää audiovisuaalista kulttuuria ja osallistumaan siihen aktiivisena kansalaisena. Omakohtainen suhde elokuvavälineeseen mahdollistaa kriittisemmän ja syvällisemmän suhteen myös elokuvataiteeseen.

Mitä kamerakynällä voi tehdä?

Toisin kuin esitelmät, seinälehdet ja esseet, videokuvaaminen ei vielä ole oppilaille tuttu koulutyön muoto. Siksi tehtävänantojen on hyvä ainakin aluksi olla suoraviivaisia ja jopa tiukkoja. Hyvä tehtävänanto määrittelee työskentelylle selkeän tavoitteen ja estää eksymisen harhapoluille. Koska formaatti ei ole vielä tuttu, epämääräistä tehtävänantoa seuraa usein epäselvä video.

Kuvaustehtävän voi ajatella koostuvan kolmesta osasta:

Aihe – mitä tehtävässä käsitellään?

Aihe on tehtävässä se osa, johon oppilas kohdistaa huomionsa ja johon liittyvän tehtävän hän pyrkii suorittamaan. Aihe voi olla kysymys, johon video vastaa: "Millaisia eläimiä löytyy lähimetsästä?" tai "Miltä kaupunkimme näyttää 30 vuoden päästä?"

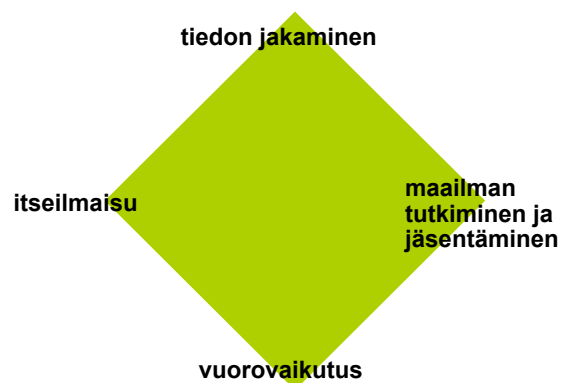
Muoto – miten aihetta käsitellään?

Oppimisen kannalta tehtävän muoto on erittäin tärkeä, koska se määrittelee, miten aihetta lähestytään. Elokuvakasvatuksessa muoto on yleensä ollut draama, mutta kamerakynä on paljon monipuolisempi väline.

Yksinkertaisessa tehtävässä voi pyytää oppilaita vastaamaan aiheen esittämään kysymykseen kuvaamalla ympäristöstä havaintoja. Näin syntyy eräänlainen audiovisuaalisten ranskalaisten viivojen lista. Monimutkaisempi videoesitelmä voi koostua havaintojen kuvaamisesta ja kameralle puhutusta selostuksesta. Erilaisia tuttuja muotoja voi poimia myös television ohjelmatyypeistä: haastattelut, uutiset, ajankohtaisjutut ja dokumenttielokuvat ovat hyvä malleja. Ideoita voi toki hakea aivan muistakin konteksteista: millainen olisi videokameralla ”kirjoitettu” runo tai essee? Entä kirje tai päiväkirja? Jos videota varten tehdään käsikirjoitus, apuna voi käyttää netistä löytyviä käsikirjoituskortteja. (Osoite oppaan lopussa.)

Tavoite – miksi video kuvataan?

Tavoite määrittelee, mihin oppilas tehtävää suorittaessaan pyrkii. Mikä on tehtävän päämäärä? Miten se palvelee oppimista? Kun tavoite on määritelty, on siinä onnistumista mahdollista arvioida. Videokuvaaminen sopii luonteensa vuoksi koulussa hyvin neljään erilaiseen tarkoitukseen. Kamerakynän pedagogiikassa niitä kutsutaan toiminnallisiksi tavoitteiksi.

Kullakin tehtävällä voi luonnollisesti olla useampi kuin yksi tavoite. Joskus päämäärät kuitenkin sulkevat toisensa osittain pois. Kaikki tehtävät sisältävät itseilmaisua, mutta oppilaiden on hyvä tietää, milloin sen edelle menee jokin muu tavoite, jonka suorittamiseen tulisi keskittyä. Tämä korostuu, kun videoita katsotaan. Yleisön rooli riippuu tehtävän alkuperäisestä tavoitteesta.

Opettajan on hyvä huomata, että vaikka asetettu tavoite ei olisikaan täysin toteutunut, on sen sijaan voinut toteutua toinen, yhtä tärkeä prosessi.

Toiminnalliset tavoitteet

1. Tiedon jakaminen

”Ei ole kaukana se päivä, jolloin jokainen omistaa projektorin tai jolloin kuka tahansa voi mennä paikalliseen kirjakauppaan vuokraamaan elokuvia, ja nämä elokuvat voivat käsitellä mitä alaa tahansa missä muodossa tahansa kirjallisuuden kriittistä ja romaanitaiteesta matematiikkaan, historiaan ja yleisiin tieteisiin.” – Alexander Astruc (1948)

Videokamera voi olla väline, jonka avulla oppilaat opettavat toisiaan. Näin kaikkien ei tarvitse opiskella samaa aihetta samaan aikaan samalla tavalla. Videota kuvatessaan oppilaat joutuvat pohtimaan tuotostaan katsojan kannalta: Mitä muiden pitäisi tietää valitusta aiheesta? Miten keräämme tarvittavan tiedon? Välittykö se videolla? Vaikuttaako lopputulos katsojaan sillä tavalla kuin oli tarkoitus?

Oppilaiden tuottamia (oppi)materiaaleja voidaan käyttää opetuksessa myöhemmin muilla luokilla. Ne voidaan jakaa myös muun maailman kanssa.

Tiedon jakamisen tavoite sopii esimerkiksi tehtävään, jossa pienryhmä tutustuu yhteen lähiseudun elinkeinoon tai ammattiin ja esittelee sen muulle luokalle videon avulla.

2. Maailman tutkiminen ja jäsentäminen

”Kaukaa katsoen kaupunki, maaseutu ovat kaupunki ja maaseutu; mutta mitä lähempää katsoo ne ovat taloja, puita, kattotiiliä, lehtiä, ruohoa, muurahaisia, muurahaisen jalvoja, loppumattomiin.”
– filosofi Blaise Pascal

Elokvakamera on pohjimmiltaan laite, joka poimii maailmasta irrallisia fragmentteja ja asettelee niitä peräkkäin uuteen järjestykseen. Se on siis sananmukaisesti konstruktiivinen laite. Kuten filosofi Blaise Pascal yllä kirjoittaa, maaseutu koostuu yksityiskohdista: taloista, puista, ruohosta ja muurahaisten jaloista. Kun haluamme kuvata maaseutua, meidän onkin löydettävä yksityiskohtia, joista maaseutu mielessämme koostuu.

Irrallisista havainnoista syntyy järjestämällä uusia kokonaisuuksia, jotka eivät enää ole riippuvaisia ympäröivästä todellisuudesta sinällään. Kamera irrottaa asiat alkuperäisestä asiayhteydestään. Kun ajattelemme tarkkaan, voimme kuvata maaseudun missä vain, missä on tarjolla maaseudun yksityiskohtia: muurahaisia, lehtiä, ruohoa...

Näin kameraa voidaan käyttää oppimisessa havaitsemisen ja ajattelun välineenä. Kameran kanssa tutkitaan luontoa, lähiympäristöä, luokkayhteisöä tai omaa persoonaa. Tällaisessa työskentelyssä ei tarvitse syntyä jaettavaa teosta. Pelkät muistiinpanot riittävät. Näin videokameralla voi tuoda asioita myös koulun seinien ulkopuolelta yhteisen tarkastelun ja keskustelun kohteeksi.

Maailmaa tutkitaan ja jäsenetään esimerkiksi tehtävässä, jossa oppilaat esittävät oman mielikuvansa kotiseudustaan videolle kuvattujen havaintojen avulla. Samaa ympäristöä valikoivasti havainnoiden on mahdollista esittää myös kuva kotiseudun historiasta tai tulevaisuudesta.

3. Itseilmaisu

1900-luvun alkupuolella vaikuttanut freinet-pedagogiikan isä Célestin Freinet piti kirjallista itseilmaisuva väylänä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Freinet'n lähtökohtana oli, että jokaisella ihmisellä on jotakin sanottavaa. Jotta ihminen pystyisi edistämään omia päämääriään, hänen täytyy osata puheensa sanoiksi. Kirjoittaminen olikin Freinet'n opetusmenetelmissään ensisijaista. Se aloitettiin puhumalla ja piirtämällä heti lapsen tultua kouluun. Opettajan avustamana kuvia ja sanoja alettiin hiljalleen kehittää tekstiksi. Kielioppi tai oikeinkirjoitus eivät olleet oleellisia; tärkeintä oli huomioida oppilaan sanomisen tarve.

Kuvallinen kulttuurimme rakentuu jonkun tekemille kuville, jotka heijastavat tekijänsä maailmankuvaa ja arvoja. Kuvat ovat havaintojen maailmasta, mutta niiden esittämä todellisuus ei ole todellisuus sellaisenaan vaan havaitsijan ajattelun tulosta. Audiovisuaalisen itseilmaisun opettaminen on siksi kulttuurimme syvyyden, moniarvoisuuden ja demokraattisuuden elinehto.

Videokamera sopii hyvin välineeksi kirjoittamisen ja keskustelun rinnalle kun kasvatetaan aktiivisia kansalaisia ja osallistuvia yhteisön jäseniä. Videokameralla voi muuttaa konkreettiseksi mielikuvia ja tunnelmia, joita sanat eivät tavoita: Miltä lähiympäristöni minusta näyttää? Miten hymyilee täydellinen ihminen?

4. Vuorovaikutus

Yhteistoiminnallinen oppiminen ei ole vain tiedon jakamista muiden kanssa, se on myös yhdessä toimimista. Videon suunnittelu ja kuvaaminen keräävät yhteen monta päätä ja sydäntä – mutta lopputuloksia on vain yksi. Se ei ole aivan helppoa: videota tehdessään oppilaat kuuntelevat, keskustelelevat, perustelevat, neuvottelevat ja tekevät kompromisseja, oppivat elämän kannalta tärkeitä vuorovaikutustaitoja. Lopputuloksesta osia ei enää voi erottaa. Video on peruuttamattomasti yhteinen.

Kun valmis video jaetaan yleisön kanssa, vuorovaikutus jatkuu. Audiovisuaalisessa kulttuurissa kieli ei ole enää vain sanoja: internetin keskusteluissa lauseet vuorottelevat valokuvien ja videopätkien kanssa. Tavallisesta suomalaisesta teinistä voi tulla maailmankuulu videobloggaaja, joka tavoittaa miljoonapäisen yleisön. Viesti saa ihmiset toimimaan ja ajattelemaan. Vuorovaikuttaminen on myös vaikuttamista.

Kuvaamisen taito

Kamerakynän pedagogiikassa kuvaamisen taito on toissijainen asia, joka kehittyy tehtävien myötä. **Onhan kuvaaminen on yksinkertaisimmillaan hyvin helppoa: kun painetaan kameran punaista rec-nappia, se mikä näkyy näytöllä, tallentuu. Kun nappia painetaan uudestaan, tallennus loppuu. Sen jälkeen videon voi näyttää muille.** Tämä tekniikka riittää moneen tarkoitukseen.

Ensimmäisten videoiden kuvaus on levotonta: kamera heiluu ja tärisee, otot ovat liian pitkiä tai liian lyhyitä. Se on tavallista. Samalla tavalla haparoivia ovat myös ensimmäiset paperille raapustetut aakkoset. Ajan myötä niistäkin tulee levollisempia.

Kuvaamisen taitoa ei kuitenkaan pidä ajatella teknisenä tai esteettisenä osaamisena vaan ajattelemisena. Elokuvaohjaaja Andrei Tarkovski määritteli sen näin: ”Elokuvallinen kuva rakentuu taidolle esittää oma mielikuva kohteesta havaintona siitä.” Kuvaaja siis pyrkii esittämään oman mielikuvansa maailmasta kameran avulla. Sitäkin voi oppia. Kun kuva kameran ruudulla alkaa näyttää samalta kuin omassa päässä, ollaan pitkällä.

Oppaan lopussa on esitelty yksinkertaisia kuvausharjoituksia, joiden avulla tätä Tarkovskin määrittelemää taitoa voi kokeilla ja kehittää. Harjoitukset ovat hyödyllisiä etenkin silloin, kun opetuksessa halutaan painottaa elokuvakasvatusta.

Itsearviointi

Elokuvakasvatuksen näkökulmasta itsearviointi on arvokasta, joten siihen on syytä antaa mahdollisuus. Videoiden teknisesti epäonnistuneita kohtia ei kannata kelata eikä sensuroida, sillä silloin oppilaat eivät saa mahdollisuutta oppia näistä virheistä. Oppilaiden tulee itse saada arvioida, mikä videoissa toimii ja mikä ei. Virheet ovat opettavaisia ja onnistumiset inspiroivat riippumatta siitä, tapahtuvatko ne omissa tai toisten videoissa.

Videoiden katsomisen jälkeen kannattaakin tehdä lyhyt itsearviointitehtävä, jossa oppilaat tekevät huomioita omista videoistaan. Lähtökohtana on tehtävän alkuperäinen tavoite: Mikä tehtävän suorittamisessa onnistui ja mikä ei? Miksi? Miten pitäisi kuvata seuraavalla kerralla, jotta onnistuisimme paremmin?

Muutaman kuvaustehtävän jälkeen oppilaat voivat kokemuksensa perusteella kirjoittaa itselleen säännöt hyvää kuvaamista varten. Mitä pitää tehdä? Mitä pitää välttää?

Itsearviointi voi olla mielekkäämpi tapa oppia käsittelemään kameraa kuin etukäteisluennointi. Opettajan ei tarvitse kertoa, millainen kerronta ja kameratyö miellyttää yleisöä, jos oppilaat voivat oivaltaa sen itse. Päämääränä ei ole oppia sääntöjä, vaan monipuolisia tilannekohtaisia taitoja, joita oppilaat osaavat soveltaa omien päämääriensä edistämiseen erilaisissa tehtävissä.

Videoiden näyttäminen ja katsominen

Videoiden katsominen on tärkeä osa kamerakynä-työskentelyä ja oppimistapahtuma itsessään. Tapauksesta riippuen se voi olla tapa purkaa suoritettu tehtävä tai vain yksi osa monivaiheista oppimisprosessia – ehkä jopa sen keskellä tai alussa. **Video voidaan katsoa yhdessä koko luokan kesken tai näyttää vain omalle työparille tai pienryhmälle suoraan laitteen ruudulta. Videot**

voidaan myös jakaa verkkoon katsottavaksi, kommentoitavaksi ja käytettäväksi myöhemmin oppimateriaalina.

Videoita ei tarvitse editoida. Epäonnistuneet otokset voidaan poistaa heti kameralla. Näin katsomaan päästään välittömästi kuvaamisen jälkeen. Nettijulkaisua varten klippien koostaminen yhteen voi olla tarpeen.

Katselutehtävät

Itse kuvattuja videoita katsellessa oppilaiden huomiosta kilpailevat monet asiat. Oman tai luokkatoverin naaman näkeminen kuvaruudulla voi olla kuohuttavaa. Videoiden huvittavat yksityiskohdat voivat viedä mukanaan ja keskittyminen häiriintyä. Odotetut reaktiot saattavat ohjata myös kuvaustehtävän suorittamista – sivuraiteelle.

Huomion hajaantuminen ei kuitenkaan ole välineen ominaisuus vaan seurausta oppilaiden tarkkaavaisuuden ohjaamisesta. Se on tärkeä tekijä oppimisen kannalta: jos videota katsoessa huomio kiinnittyy vain kaverin ilmaisulliseen suoritukseen, jää tarkoitettu sisältö huomiotta.

Oppimiseen voi vaikuttaa antamalla yleisölle ennen videon esittämistä katselutehtävän. Se on näkökulma, joka määrittelee, mihin oppilaan tulee videota katsoessa kiinnittää huomionsa. Yksinkertaisin katselutehtävä on kysymys, johon videon perusteella pitää vastata.

Kun videossa on havainnoitu lähiympäristön luontoa, voi katselutehtävässä pyytää oppilaita tekemään mahdollisimman paljon vastaavia havaintoja videosta. Jos videon on tarkoitus tarjota tietoa kukkakauppiaan ammatista, voi katselutehtävässä pyytää oppilasta kertomaan kukkakauppiaan työstä videon antaman tiedon perusteella. Katselutehtävä on osa oppimisprosessia ja kytkeytyy siksi ennen kuvaamista määriteltyyn tavoitteeseen.

Kuvauksen epätasaisuus tai puutteellinen tekninen laatu ei haittaa. Videot voivat silti toimia hyvin käsillä olevan tehtävän materiaalina. Epäselvää kuvaa pitää vain katsoa hieman tarkemmin. Katselutehtävän ei siksi pidä kohdistua videon tekniseen tai taiteelliseen laatuun, ellei se ole ollut tehtävän aiheena.

Vinkkejä

- Jos useita videoita katsotaan yhdessä koko luokan kanssa, voi tilannetta varten varata oman oppitunnin. Sen ajaksi luokka kannattaa järjestää elokuvateatterimaisemmaksi, jotta oppilaat voivat mahdollisimman hyvin keskittyä katsomiseen. Katsomisen voi hyvin jakaa useammalle päivälle. Näin myös yleisön keskittyminen jakautuu tasaisemmin.
- Jos videoiden näyttäminen edellyttää teknisiä valmisteluja, esimerkiksi johtojen kytkemistä tai muistikortin siirtämistä, ne kannattaa alusta asti antaa oppilaiden tehtäväksi. Näin he voivat itse esitellä oman työnsä luokkatovereilleen – videotahan ei tehdä opettajaa varten. Opettajan aika vapautuu johtojen selvittelystä varsinaiseen oppimisen ohjaamiseen.
- Jos videot jaetaan verkkoon, voidaan niiden katsominen antaa kotitehtäväksi. Näin jokaisella on mahdollisuus keskittyä rauhassa katselutehtävän suorittamiseen.

Esimerkkitehtäviä

Seuraavassa esitellään esimerkkitehtäviä, joita voi käyttää mallina, kun kamerakynän kanssa työskentelyä aloitellaan. Niitä voi käyttää sellaisenaan tai soveltaa oman arvion mukaan eri ikäisille oppilaille ja eri oppiaineisiin.

Eläinhavainnoja

Oppiaine: ympäristö- ja luonnontieto (2004), ympäristöoppi (2014), biologia

Aihe: Mitä eläimiä elää lähimetsässä?

Muoto: muistiinpanoja videolle

Toiminnallinen tavoite: maailman tutkiminen

Tehtävänanto:

Oppilaiden tehtävä on etsiä lähimetsästä mahdollisimman paljon merkkejä ja jälkiä eläimistä. Havainnot voivat olla suoria havainnoja eläimistä itsestään tai epäsuoria havainnoja niiden jättämistä jäljistä, esimerkiksi jätöksistä tai vaikka linnun höyhenistä. Havainnot pitää kuvata videokameralla. Tarvittaessa voidaan järjestää pieni kilpailu, jossa jokaisesta videolle tarttuneesta havainnosta saa pisteen. Ennen kuvaamaan lähtemistä voidaan pohtia ja kirjata ylös jälkiä, joita metsässä voisi kuvitella näkevänsä. Näin avataan silmiä jo etukäteen: mitä eläimiä metsässä voisi nähdä ja mitä merkkejä ne itsestään saattaisivat jättää?

Kuvaaminen:

Tehtävä sopii hyvin ryhmätyöksi. Yksi ryhmän jäsenistä toimii kuvaajana ja muut tarkkailijoina, jotka etsivät kuvattavia kohteita. Näitä rooleja voidaan kierrättää vaikkapa jokaisen kuvatun havainnon jälkeen, jotta kaikki pääsevät kuvaamaan. Havaitut eläimet kirjataan ylös paperille.

Katselutehtävä:

Kun videoita katsotaan, havainnointi jatkuu. Mitä eläimiä tai minkä eläimen jälkiä videolla näkyy? Mitkä havainnot jäivät epäselviksi? Katselusta voi järjestää koko luokan kesken tietokilpailun kaltaisen tilanteen. Jokaisesta oikein arvatusta havainnosta saa pisteen sekä oikein arvannut että kuvannut ryhmä!

Huomioita

- Videokameran kanssa havainnointi edellyttää oppilailta keskittymistä. Havainnot eivät voi olla keksittyjä ja puolivillaisia, vaan ne pitää todella saada tallennettua. Kuvaamisenkin pitää olla mietittyä, jotta videosta saa myöhemmin selvän. Kuvaaminen asettaa siis toiminnalle selkeän tavoitteen ja motivaation.
- Lähteminen koulun alueen ulkopuolelle vaatii hieman järjestelyä. Toisaalta kaikkien ei tarvitse lähteä metsään yhtä aikaa. Jos käytettävissä on esimerkiksi kouluavustaja tai joku oppilaiden vanhemmista, voivat ryhmät käydä kuvaamassa vuorotellen. Jos sopivaa ratkaisua ei löydy, voi havainnointia tehdä hyvin myös koulun pihalla, jolta löytyy varmasti ainakin lintuja ja hyönteisiä.

Oppilaan kommentti:

”Must kivointa oli se eläimien jälkien kuvaaminen. Näki että miten ne eläimet jättää jälkensä. Ja voi näyttää muille. Kameran takia se on erilaista, kun kamera tallentaa ne kuvatut. Aivoilla ei voi näyttää.”

Ammatit

Oppiaine tai aihekokonaisuus: osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys (2004), ympäristö- ja luonnontieto (2004), työelämätaidot ja yrittäjyys (2014), yhteiskuntaoppi (2014), oppilaanohjaus (2014)

Aihe: kotikylän ammatit

Muoto: reportaasi

Toiminnallinen tavoite: tiedon jakaminen, vuorovaikutus

Tehtävänanto:

Oppilaat tutustuvat ryhmittäin johonkin lähiseudun ammattiin ja esittelevät sen luokan muille oppilaille videon avulla. Esittelyvideoita varten suunnitellaan etukäteen erilaisista elementeistä rakentuva runko, jota oppilaat kuvatessaan seuraavat. Runko voidaan suunnitella yhdessä tai se voi olla opettajan suunnittelema.

Video voi koostua seuraavanlaisista elementeistä. Niitä voi keksiä lisää.

1. Miltä työpaikka näyttää ulkopuolelta? Missä se sijaitsee?
2. Mitä sisällä tapahtuu? Tässä voidaan käyttää Näytä ja kerro -kuvausharjoituksen metodia.
3. Miltä työn tekeminen näyttää? Kuvatkaa kolme eri tapahtumaa.
4. Haastatelkaa ammattilaista kolmella yhdessä suunnitellulla kysymyksellä. Keksikää kaksi omaa.
5. Oppilas kokeilee työn tekemistä.

Tällaisen rungon päälle oppilaat tekevät etukäteen käsikirjoituksen: mitä asioita kuvataan, missä järjestyksessä ja mitä kysymyksiä kysytään. Työnjako suunnitellaan ja otetaan itse selvää, saako kyseisessä paikassa käydä kuvaamassa.

Kuvaaminen:

Videot voidaan kuvata mahdollisuuksien mukaan joko kouluajalla tai sen ulkopuolella. Oppilaat voivat käydä kuvaamassa esimerkiksi vanhempiensa työpaikoilla.

Katselutehtävä:

Koska tarkoitus on välittää tietoa, keskitytään katseluvaiheessa siihen. Oppilaat kirjoittavat ylös sovitun määrän asioita, jotka ammatista käyvät videon perusteella ilmi. Kaikkien videoiden katsomisen jälkeen voidaan keskustella ryhmissä jostain sovitusta kysymyksestä, esimerkiksi: Minkä ammatin itse valitsisit – miksi? Ammatteja voidaan tarkastella myös ympäristöystävällisyyden tai muun aiheen näkökulmasta.

Huomioita:

- Haastattelemineen on oppilaista usein hauskaa, koska siinä pääsee tv-toimittajan rooliin. Silti tehtävä sopii hyvin myös niille, jotka eivät halua esiintyä, sillä ammatin voi esitellä hyvin vain kuvien kautta.
- Videodokumenttien kautta oppilaat pääsevät tutustumaan paikkoihin, joihin koko luokka ei voi lähteä vierailulle yhtäaikaan.
- Oppilaat joutuvat itse päättämään, mikä ammatissa heidän mielestään on kiinnostavaa ja kuvaamisen arvoista. Mitä muiden pitäisi tietää?

Oppilaan kommentti:

”Kivointa oli se kun haastattelussa sai tutustua uusiin ihmisiin.”

Valmiita työpajamalleja ja tuntisuunnitelmia:

Täydellinen ihminen

Työpajassa tehdään lyhytelokuva, joka esittelee täydellisen ihmisen. Tavoitteena on herättää kysymyksiä siitä, kuka kulttuurissamme sanelee ulkonäköihanteet ja oikeat tavat olla. Työpajassa syntyvissä videoissa jokainen oppilas on itse määrittelemällään tavalla "Täydellinen ihminen", mutta parityöskentelyn kautta hahmottuu myös, että mediateksti – tässä tapauksessa video – on aina tekijöidensä summa, eikä kaikkiin muuttujiin voi aina itse vaikuttaa.

Toiminnallinen tavoite: itseilmaisu

Opas: www.mystinenportaali.com/mediakasvatus/

Videomieliopidekirjoitus

Työpajassa tehdään videomieliopidekirjoituksia, joilla pyritään vaikuttamaan koulun asioihin. Tavoitteena on oppia ilmaisemaan ja perustelemaan omia mielipiteitä julkisessa keskustelussa, jossa videokuva on nykyään tärkeä väline. Työpajan tarkoituksena on korostaa sitä, että oppilaat ovat keskeinen osa kouluyhteisöä ja heidän mielipiteillään ja havainnoillaan on merkitystä. Apuna käytetään käsikirjoituskortteja, jotka ovat hyvä väline myös muiden videoiden suunnitteluun.

Toiminnallinen tavoite: vuorovaikutus, itseilmaisu

Opas ja käsikirjoituskortit: www.mystinenportaali.com/mediakasvatus/

Kuvausharjoituksia

Tehtävissä harjaannutetaan elokuvaamisen perustaitoja: omien mielikuvien ja havaintojen esittämistä muille videokameran avulla. Harjoituksia voidaan käyttää sellaisenaan tai soveltaen lähestyä eri oppiaineiden näkökulmasta.

Mielikuvausharjoitus

Harjoituksessa kuvataan yhden otoksen elokuva pelkän mielikuvituksen avulla. Tehtävä auttaa ymmärtämään ohjaaja Andrei Tarkovskin ajatuksen elokuvaamisesta: Kuvaaja pyrkii esittämään oman mielikuvansa mailmasta kameran avulla. Tässä esimerkissä elokuvan aiheena on ”Suomen kesä”.

Osallistujia pyydetään sulkemaan silmänsä ja kuvittelemaan itsensä kesäiseen suomalaiseen maisemaan. Miltä Suomen kesä näyttää ja tuntuu? Mitä ympärillä tapahtuu? Osallistujat voivat kuvitella kaikki pienimmätkin tapahtumat: hyönteiset, tuulen, kaukaiset äänet...

Seuraavaksi osallistujia pyydetään rajaamaan maisemasta mielikuvituskameralla vain 10 sekunnin mittainen hetki, joka vastaa kysymykseen: Miltä Suomen kesä näyttää? Osallistujan pitää valita mielikuvamaisemastaan olennaiset yksityiskohdat. Mitä asioita kuvaamalla saa näytettyä suomalaisen kesän?

Kun kaikki ovat valmiita, palataan tähän hetkeen. Jokainen näyttää oman mielikuvaelokuvansa vierustoverilleen selostamalla, mitä äsken taltioidussa kuvassa tapahtuu.

Tällaista on kuvaaminen!

Näytä ja kerro

Harjoituksessa opetellaan havaintojen tekemistä ja niiden esittämistä katsojalle. Samalla huomataan, että useimmat havainnot eivät välity katsojalle sellaisenaan. On eri asia kertoa ja näyttää. Oman mielikuvan muuttaminen elokuvaksi on vaikeaa!

1. Koulusta tai koulun pihalta valitaan noin minuutin mittainen kävelyreitti, jonka varrelta voi löytää useampia pieniä tapahtumia. Kukin oppilas saa vuorollaan tehtäväksi kulkea tuon reitin, tehdä havaintoja ympäristön tapahtumista ja kuvata ne videokameralla. Kuvaajan pitää samalla selostaa ääneen jokainen havaintonsa. Kamera käy koko ajan!
2. Havainnot voivat olla hyvin yksinkertaisia, esimerkiksi: ”lintu lentää taivaalla”, ”rehtorin auton valot palavat”, ”ulkona tuulee” tai ”koulun kellot soivat”. Olennaista on, että jokaisessa havainnossa on verbi: jotain tapahtuu. Olla-verbiä kannattaa välttää, koska siihen harvoin liittyy näkyvää toimintaa. Varsinkin isompien oppilaiden kanssa voidaan jopa sopia, että se on kielletty.
3. Kun videot on kuvattu, ne katsotaan ensin ilman ääntä. Muut oppilaat yrittävät arvata, mitä havaintoja kameralla on pyritty esittämään. Ne voidaan kirjoittaa ylös. Toisella katsomiskerralla kuullaan myös äänet. Arvauksista voidaan myös kilpailla: oikeasta arvauksesta saa pisteen sekä kuvaaja että arvaaja.
4. Harjoitus voidaan toteuttaa myös Pictionary-peliä mukailevana versiona. Oppilaille arvotaan tapahtumat, jotka heidän pitää esittää muille minuutin mittaisen videon avulla niin, että muut arvaavat mahdollisimman täsmällisesti oikein. Nopein oikein arvannut saa pisteen.

Lumière-elokuva

Harjoituksessa kokeillaan ajan ja tilan rajaamista käytännössä tekemällä yksinkertaisin mahdollinen elokuva. Esikuvana toimivat Lumière-veljesten varhaiset elokuvakokeilut yli sadan vuoden takaa.

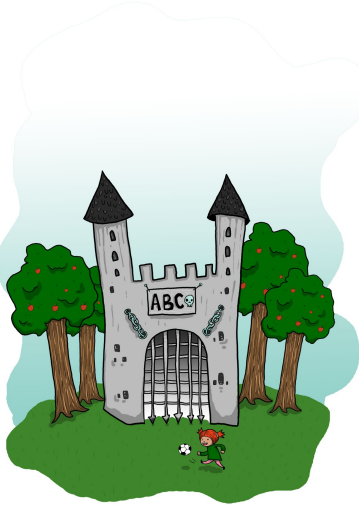
1. Ennen harjoitusta lämmitellään katsomalla esimerkiksi YouTubesta aitoja Lumière-veljesten elokuvia 1800–1900-lukujen vaihteesta. Lisäksi voidaan tehdä edellä esitelty mielikuvausharjoitus.
2. Osallistujat jaetaan pienryhmiin. Yhdessä ryhmässä kannattaa olla korkeintaan neljä henkilöä, jotta kaikki pääsevät osallistumaan.
3. Jokainen ryhmä tarvitsee kameran. Jalusta on hyvä mutta ei välttämätön lisävaruste.
4. Ryhmän tehtävänä on kuvata lähiympäristössä minuutin mittainen Lumière-elokuva tilanteesta, jonka he haluavat näyttää muille. Säännöt ovat seuraavat:
 - Elokuva on dokumentaarinen. Tilannetta ei saa lavastaa eikä siinä saa näytellä. Kuvattava asia löytyy maailmasta havainnoimalla.
 - Elokuvasa on vain yksi otos, jonka kesto on 30–60 sekuntia.
 - Kameraa ei liikuteta eikä sillä zoomailla kuvauksen aikana.
 - Kuvaajia kannattaa kannustaa etsimään tapahtumia maisemien sijaan. Hyvin pienetkin tapahtumat saattavat kuvattuna olla viehättävää katsottavaa: tuulessa heiluvat lehdet, sadepisarat vesilammikossa, oppilaiden jalat portaikossa, bussia levottomasti odottavat ihmiset. Lisää keskittymistä kuvaustilanteeseen saadaan, kun haastetaan ryhmät etsimään kuvaan mahdollisimman monta samanaikaista tapahtumaa.
5. Elokuvat katsotaan yksitellen, keskittyneesti. Kuvaustilanne järjestetään niin, että kaikki voivat täysin häiriöttä keskittyä näytettäviin elokuviin. Yleisö tietää, että heille näytettävät kuvat ovat yksityiskohtaa myöten tarkasti mietittyjä, koska he ovat juuri itsekin tehneet niin. Harvoin elokuvaa katsotaan näin tarkasti.
 - Jos ääniraita ei ole tärkeä, voidaan elokuvat katsoa kokonaan ilman ääntä. Se sopii mykkien Lumière-elokuvien historiaan.
 - Jos yleisöllä on vaikeuksia keskittyä katsomiseen, on heille hyvä antaa katsomistehtävä. Se voi olla esimerkiksi haaste huomata kaikki tapahtumat, joita kuvassa tapahtuu samaan aikaan.

Miltä maailma näyttää?

Harjoituksessa harjoitellaan oman mielikuvan esittämistä tekemällä havaintoja videokameralla. Samalla tutkitaan erilaisia näkökulmia omaan asuinympäristöön.

1. Ryhmä jaetaan 2–4 hengen pienryhmiin. Jokainen ryhmä saa tehtäväkseen miettiä, miltä oma asuinympäristö näyttää ja tuntuu. Ympäristö voi olla esimerkiksi oma kaupunginosa tai koulun lähiseutu. Rajaus voi olla myös tiukempi: Miltä koulun piha näyttää?
2. Ryhmät listaavat paperille adjektiiveja, jotka kuvaavat valittua aluetta. Listasta valitaan yhdessä kolme tärkeintä, parhaiten kuvaavaa sanaa. (Huom! Sanojen on oltava adjektiiveja! Opettaja voi auttaa muotoilemaan muut ajatukset laatusanoiksi.) Valittuja sanoja ei vielä kerrota muille ryhmille.
3. Kun sanat on valittu, ryhmä saa kameran ja tehtävän: Lähiympäristössä pitää kuvata noin kahden minuutin mittainen video, jossa ympäristö näyttää ryhmän valitsemien sanojen mukaiselta.
 - Video on dokumentaarinen. Tilanteita ei saa lavastaa, näytellä eikä selostaa vaan ne pitää löytää havaintoina siitä, mitä ympäristössä oikeasti tapahtuu.
 - Kuvauksessa kannattaa kannustaa etsimään tapahtumia. Näin elokuvasta tulee elävämpi. Havainnot voivat olla hyvin pieniä ja yksinkertaisia: Luonnonläheisessä ympäristössä linnut ruokailevat lintulaudalla. Meluisassa kaupunginosassa autot suhaavat päätiellä. Iloinen kotiseutu voi syntyä hymyilevistä ihmisistä ja leikkivistä lapsista.
4. Videot katsotaan yhdessä. Yleisön katselutehtävänä on kirjoittaa paperille adjektiiveja, jotka kuvaavat videolla esitettyä ympäristöä. Miltä maailma näyttää tässä videossa?
 - Kirjoitetut sanat kerätään yhteiseen listaan taululle. Vasta sen jälkeen videon kuvannut ryhmä kertoo, mitkä heidän alkuperäiset sanansa olivat.
 - Videoita ei arvioida teknisesti. Sen sijaan pohditaan, miksi ympäristö näyttää videossa siltä kuin se yleisön mielestä näyttää. Millaisista valinnoista video koostuu? Miten elokuvantekijä tai toimittaja voi hyödyntää taitoa esittää maailma tietyssä valossa?

Hieno vai hirveä koulu

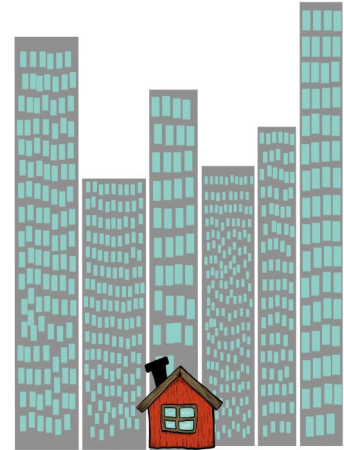
Harjoituksessa esitetään oma koulu ennalta määrätystä näkökulmasta. Tehtävä sopii myös esimerkiksi faktan ja fiktion käsittelyyn.

1. Pienryhmille arvotaan vastakkaiset näkökulmat. Koulu pitää esittää videolla joko positiivisessa tai negatiivisessa valossa poimimalla ympäristöstä näkökulmaan sopivia yksityiskohtia.
2. Katselutehtävänä pohditaan lisää kuvia videoon. Mitä muuta olisi vielä voinut kuvata?

Miltä tulevaisuus näyttää?

Tehtävässä käytetään Miltä maailma näyttää -harjoituksen metodia oman asuinseudun tulevaisuuden tutkimiseen. Harjoituksen voi liittää eri oppiaineisiin.

Ryhmät kuvaavat muutaman minuutin mittaisen video, joka esittää, miltä lähiympäristössä näyttää (esimerkiksi) 30 vuoden päästä. Esimerkiksi: ”Vantaa vuonna 2030”. Katseen suunta voi olla myös päinvastainen. Miltä täällä näytti ennen?

Työskentely voi edetä näin:

1. Pohditaan ryhmän kanssa, mitä muutoksia ympäristössä tapahtuu ajan myötä. Millaista oli 30 vuotta sitten? Mikä on muuttunut? Näkökulma voidaan valita niin, että se liittyy haluttuun oppiaineeseen. Miten teknologia muuttuu? Miten ilmastonmuutos vaikuttaa? Miten rakentaminen muuttaa maisemaa?
2. Pienryhmät pohtivat, mitä seuraavan 30 vuoden aikana tapahtuu omassa kaupunginosassa. Miten se näkyy maisemassa?
3. Ryhmät kuvaavat muutaman minuutin mittaisen videon, jossa näytetään, millainen maailma on 30 vuoden päästä. Vaikka kuvitelma ei vielä olekaan totta, se kuvataan dokumentaarisesti. Tulevaisuuden kuva pitää rakentaa rajaamalla ja yhdistämällä tämän päivän ympäristön yksityiskohtia. Mitkä asiat katoavat? Mitkä asiat säilyvät? Mitä on enemmän? Lavastaminen, näyttöleminen tai selostaminen ei ole sallittua. Videon ei tarvitse kertoa tarinaa. Sen pitää vain vastata kysymykseen: Miltä tulevaisuudessa näyttää?
4. Yleisölle annetaan katsomistehtävä, joka kiinnittää huomion haluttuun asiaan. Katsojia esimerkiksi pyydetään tulkitsemaan ja kertomaan, mitä maailmassa on 30 vuoden aikana videon perusteella tapahtunut.

Lähteet ja linkit

Videokamera koulutyössä – miten kamera voisi olla kuin kynä?

Tämä opas perustuu opinnäytetyöhöni, jossa pohdin, miten videokameraa voisi käyttää opetuksen välineenä. Lähestyn kysymystä kasvatuksen, mediakasvatuksen ja elokuvateorian näkökulmista. Opinnäytetyön, tarkat lähdeviitteet ja paljon lisämateriaalia löydät osoitteesta:

www.mystinenportaali.com/mediakasvatus/

Elokuvakerronnan kolme perusasiaa

Opas kertoo lisää elokuvan toimintaperiaatteista. Pedagogisesta näkökulmasta valikoitu elokuvateoria toimii kamerakynäajattelun tukena.

<http://www.mystinenportaali.com/mediakasvatus/perusasiat.html>

Videopensseli

Menetelmä on mediakasvatuksellisen elokuvakasvatuksen työväline, jossa ympäristöä tutkitaan, tarkastellaan ja havainnoidaan videokameran välityksellä. Menetelmä sopii esi- ja alkuopetukseen ja sen avulla voidaan tuoda mediakasvatuksellisuutta matematiikan, kuvataiteen ja äidinkielen opetukseen.

<http://www.kulttuurivalve.fi/sivu/fi/elokuvakoulu/opettajille/oppimateriaalit/menetelmaoppaat/>

Kaikki kuvaa

Hauskat tutoriaalivideot opastavat elokuvantekemisen maailmaan vaihe vaiheelta.

<http://kaikkikuvaa.fi/>

Jälkisanat

Elokuvaa ei ole koulussa koskaan pidetty samalla tavalla tärkeänä kuin kirjallista kulttuuria, eikä se tekijänoikeussyistä ole ollut mahdollistakaan. Jos jotain, elokuvalla on jäänyt luokkahuoneissa opetusvideon tai viihteen asema.

Seitsemännen taiteen läsnäolo koulussa on kuitenkin tärkeää. Koulu voi olla paikka, jossa oppilaat kohtaavat toisenlaisia elokuvia kuin maailma heille muuten tarjoaisi. Koulu voi olla myös paikka, jossa oppilaat ottavat elokuvan omiin käsiinsä ja käyttävät sitä maailman kohtaamiseen.

Kirjallisen kulttuurin rinnalle on sadan vuoden aikana syntynyt läpitunkeva audiovisuaalinen kulttuuri, jonka kehittymistä koulukin voi tukea. Ei ole yhdentekevää, millainen suhde ja valmius oppilailla on elokuvailmaisuun. He ovat tulevaisuuden kulttuurin tekijöitä.

Koulu voi kasvattaa lapset ottamaan audiovisuaalisen median vakavasti ja näkemään sen välineenä, jonka avulla he voivat itse ilmaista kaiken sen, mitä tärkeänä pitävät. Muuten on vaarana, että kirjallisesta kulttuurista tulee sivistyksen ja tasa-arvon reservaatti, ja koko suuri audiovisuaalinen maailma jätetään markkinavoimien leikkikentäksi!

Ismo Kiesiläinen,
mediapedagogi, kouluttaja
ismo@mystinenportaali.com
www.mystinenportaali.com/ismo/